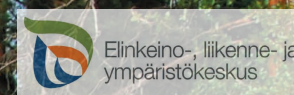

Itä-Uudenmaan ja Porvoonjoen
vesien- ja ilmansuojeluyhdistys r.y.
Runeberginkatu 17, 06100 PORVOO

Föreningen vatten- och luftvård
för Östra Nyland och Borgå å r.f.
Runebergsgatan 17, 06100 PORVOO

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Valkjärvi

Mikael Henriksson
Juha Niemi
Tero Myllyvirta
Myra Henriksson
Sampo Vainio

en guide till Valkjärvis natur

Föreningen vatten- och luftvård för Östra
Nyland och Borgå å / Itä-Uudenmaan ja
Porvoonjoen vesien- ja ilmansuojeluyhdistys
2012

Valkjärvi - en karg skogssjö

Valkjärvi är en sjö med klart, lätt brunfärgat vatten. Mänskans påverkan syns inte i sjöns vattenkvalitet. Vattnet är näringsfattigt och rent, inga kraftiga algbloomningar förekommer och strändernas växtlighet är ganska knapp. Stränderna saknar bebyggelse och är relativt orörd skogsmark.

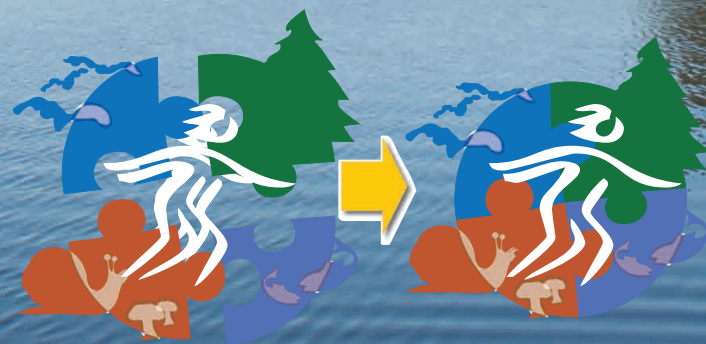
På grund av att det finns så lite näring är växt- och djurlivet inte rikligt och här måste man leta om man vill hitta det som finns här. I Valkjärvi hittar man frodigare vegetation och ett något mångfaldigare djurliv i skyddade vikar och där bäckar mynnar. På följande sidor har vi ändå valt att beskriva naturen vid den anlagda simstranden som finns här. Detta på grund av att den här typens näringsfattiga miljöer är synnerligen känsliga för det slitage som besökare förorsakar. Simstranden tål däremot slitage från trampet av besökare mycket väl. För att vara en allmän simstrand är platsen relativt sparsamt besökt av badgäster och stället har något av ödemarsskaraktär.

I sådana här karga sjöar är växt- och djurlivets årstidsbundna variationerna inte lika markanta som t.ex. i den närbelägna och kraftigt eutrofierade Kotojärvi. Trots det kan det behövas flere besök till sjön innan man hittar allt som lever här. Mot sensommaren är vegetationen längre hunnen och många växter bär blommor eller frukter och då hittar man lättare ett större antal arter. Att besöka både Valkjärvi och Kotojärvi kan rekommenderas för att exemplifiera hur karga och orörda sjöar skiljer sig från frodiga sjöar där människans påverkan är stor.

Vad skall jag ta med mig?

Platsen är en allmän simstrand som bäst studeras från vattnet och klädsel med vilken man kan vada i knähögt vatten är därför lämplig. För provtagning och forskning ska man ta med sig ett litet handtagsförsett ämbar av vit plast och en snörstump. Man behöver också ett hushålls-såll och en nylonstrumpa eller alternativt en finmaskig akvariehäv. En klar glasburk i 1 liters storlek kan vara bra att ha.

Den allmänna simstranden är av badgästerna redan utsatt för tramp och så länge man håller sig till den behöver man inte oroa sig för att man förorsakar naturen onödigt slitage. Trots det är det här en plats där man visar naturen respekt och undviker att i onödan trampa ner växterna.

Hur kommer jag hit?

Från Kyrkan i Borgnäs Kyrkby kör man norrut med väg 1494 i drygt 1 kilometer innan man tar av till höger mot Monby. Man fortsätter med väg 151 i ca 4 km och 200 meter och tar sen till höger med Valkjärvivägen. Högersvängen till Valkjärvi kommer efter bara 700 meters körning längs Valkjärvivägen. Därefter är det en ca 200 meters försiktig körning längs en sandväg som slutar i en parkering där man lämnar bilen. Från parkeringen är det en bekväm skogspromenad på 150 meter till stranden.

Platsen är en allmän simstrand och normalt finns här en liten brygga som brukar rymma och flyta bort ibland. Strandområdet som beskrivs på de här följande sidorna, finns på båda sidorna om bryggan. Vid normalvattenstånd kan man med fördel studera platsens växt- och djurliv vadande i vattnet.

Vid första ögonkastet verkar här inte finnas mycket att se på men om man tar sig tid och letar noggrant hittar man ett större antal intressanta växter och djur. Observera att en del av arterna finns på den del av stranden där slitaget på vegetationen är som störst.

hittar du de här?
på strandkanten

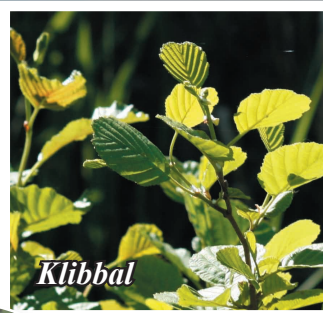
Flickslända

Vass

bilderna på följande sida kan vara till hjälp

Valkjärvi är näringsfattig och karg. Här får man leta och titta noga om man vill hitta de växter och djur som lever här.

Klibbalen har runda, blanka blad som känns klibbiga medan den nära släktingen gråalen har matta och spetsigare blad. Klibbalen växer på stränder och andra fuktiga växtplatser.

Klibbal

Gul näckros växer längst ut i sjön på djupt vatten. På de stora flytbladen lever *näckrosbagg*ar och mot sensommaren bär så gott som alla blad på spår där baggarnas larver gnagt.

Gul näckros

Kråkklöver växer på dom blötaste ställena. När den blommar i juni-juli har den vackert brunröda blommor.

Kråkklöver

Brunskäran känner man igen på de runda och gula blomkorgarna. Den klarar sig inte bra i konkurrensen med andra växter men trivs på simstränder och andra marker där människan lämnat spår.

Brunskära

Kärrviol växer i kärr och på stränder. Den känner man igen på de runda bladen. Den blommar i maj-juni med fina, ljusa röd-blå blommor.

Kärrviol

Vassen ger en bra ledtråd om sjöars näringssituation. Ju tätare vassen växer, desto mera näring finns det. I Valkjärvi växer vassen i glesa bestånd.

Vass

Knapptåg växer i täta tuvor. Den känner man igen på det runda strået och på de bruna gytttrade blomställningarna.

Knapptåg

Vattenlöparen även kallad *skräddaren* jagar flugor och andra insekter som råkat falla i vattnet eller som landat på vattenytan. Dom lever ofta i stora flockar på hundratals individer som rör sig samstämmigt.

Vattenlöpare

Trollsländor och *flicksländor* finns här av olika slag. Såväl de vuxna sländorna som de vattenlevande larverna är rovdjur. Den *bruna trollsländan* är en av våra största sländor.

Flickslända

Brun trollslända

Sprängörten är egentligen en växt som hör hemma i näringsrika sjöar. I Valkjärvi är den ofta lågvuxen och inte alls lika frodig som i näringsrikare miljöer. Ett bra kännetecken är de långa vasst sågade bladen. Det är en av våra giftigaste växter.

Sprängört

Soliga dagar samlas fjärilar för att dricka ur den fuktiga sanden vid simstranden. På våren ser man ofta *blåvingar* och *vinbärsfuxar*. Senare är *pärlemorfjärilarna* allmänna och har man tur kan man få se en törstig *riddarfjäril*.

Riddarfjäril

Den *brunfläckiga pärlemorfjärilen* slår sig ofta ner för att dricka på simstranden. Med vattnet får fjärilarna viktiga mineraler.

Brunfläckig pärlemorfjäril

hittar du de här?
vid vattenbrynet
bilderna på följande sida kan vara till hjälp

Bråkved

Kärrsilja

Trådtåg

Kråkklöver

Frossört

Topplösa

Grodyngel

Svampdjur

Bland växterna och djuren i Valkjärvi finns såväl arter som trivs i orörda ödemarker som arter som följer i människans spår.

Brakved är en buske eller ett litet träd som känns igen på de glansiga bladen. *Citronfjärilens* larver lever på brakved och man ser ofta citronfjärilar flyga kring buskarna när de lägger sina ägg på bladen.

Citronfjäril på brakved

Frossörten är lätt att få syn på då den blommar i juli-augusti. Den växer på fuktig mark invid stranden.

Frossört

Kärrsiljan växer på alla slags fuktiga marker men det är sällan man ser den blomma. Bladen är lätta att känna igen för de är småflikiga och påminner om morotsblast. Kärrsiljan är också släkt med *moroten*. Ett bra kännetecken är att varje bladflik är lite mörk längst ut i spetsen.

Kärrsilja

Vid Valkjärvi växer många olika *starrar*. Högvuxen *flaskstarr* dominerar i vattnet och mindre arter växer på stranden. Flaskstarr känner man igen på de stora majskolvliknande axen och på de trekantiga stråna.

Flaskstarr

Starrar

Svampdjur bildar stora kolonier på trädgrenar som ligger på grunt vatten i Valkjärvi. Svampdjuren filtrerar vatten effektivt och lever på mikroskopiska alger, organiska partiklar och annat smått och gott som finns i vattnet.

Spretig sötvattenssvamp

Svampdjuren är verkliga levande fossil. Det första flercelliga livet på jorden för 600 miljoner år sedan var svampdjur. Nästan alla arter av svampdjur lever bland korallerna i världshaven men den *spretiga sötvattenssvampen* hittar man i våra sjöar.

Spretig sötvattenssvamp

Grodrom finns här i rikliga mängder på våren efter islossningen och lite senare har rommen utvecklats till *grodyngel*. Grodynglen lever av små alger och de är många rovdjurs föda.

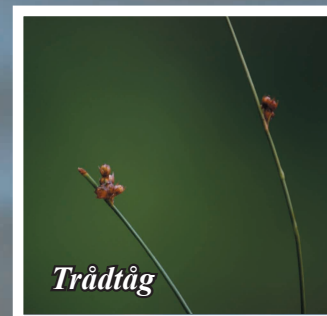
Grodyngel

Topplösa blommar sällan vid simstranden och man känner bäst igen den på de parvis sittande lansettlika bladen och den rödfläckiga stjälken. Blommande topplösa hittar man i juni-juli ett stycke från simstranden där sjöns utfallsbäck får sin början.

Topplösa

Trådtåg är en mycket vanlig växt i fuktiga miljöer men den är liten och oansenlig och svår att få syn på. Man känner igen den på att blomorna tycks sitta mitt på det runda och tunna strået. Efter blomningen har den små bruna och runda fruktkapslar.

Trådtåg

Sjöfräken växer tillsammans med *vassen* i Valkjärvi. Den känner man igen på tänderna på stjälken. Fräkenväxterna är ett urgammalt växtsläkte som fanns på jorden redan för 300 miljoner år sedan långt före dinosauriernas tid.

Sjöfräken

Missne hittar man några meter österut från simstranden vid sjöns utflöde där strandvegetationen är frodigare. Missne känner man igen på de hjärtformiga bladen. När den blommar omges den kolvlika blomman av ett vitt blad.

Missne

Vattenklövers stora treflikiga blad kan man inte ta miste på. Den växer en bit från simstranden där marken inte är utsatt för slitage och där vegetationen är frodigare.

Vattenklöver

Vattnets mikroorganismer

Experiment: Planktonprov

I det öppna vattnet i Valkjärvi lever stora mängder plankton. De är grunden för livet i sjön. De större djurplanktonen äter mikroskopiska växtplankton och är i sin tur föda för fiskar och andra vattenlevande rovdjur. Många djurplankton kan man se utan mikroskop. Så här fångar man dem:

Bekläd ett hushållssåll med en finmaskig nylonstrumpa och du har ett utmärkt planktonsåll. Fyll sen en klar glasburk ungefär till hälften med vatten. Använd ett litet ämbar som skopa och ös vatten genom sållet. Skölj sedan strumpan i glasburken med jämna mellanrum.

De flesta plankton är mindre än en millimeter och svåra att få syn på. Men om man håller upp glasburken mot himlen, brukar man kunna urskilja plankton i vattnet. Djurplanktonen i Valkjärvi är till övervägande del *hinnkräftor* som också ibland kallas *vattenloppor*.

Observera att planktonmängderna i sjöar varierar mycket med årtiderna och mot slutet av sommaren finns det i regel rikligare mängder av dem.

TIPS!

I välförsedda djuraffärer kan man köpa finmaskiga akvariehåvar som är som gjorda för att fånga plankton med:

Pärlemorfjäril

från bryggan kan man utföra experiment för att ta reda på hur sjön mår

Experiment: Hur rent är vattnet?

Man får reda på en hel del om en sjö genom att bestämma vattnets siktdjup. En utmärkt siktdjupsmätare kan man lätt tillverka bara man fäster ett snöre vid handtaget på ett litet vitt ämbar. Vill man kan man göra märken på snöret i förväg. Då kan det första märket vara på 10 centimeters avstånd från ämbarets övre kant, det följande på 20 centimeters avstånd, sen 30 osv.

Placera en eller några stenar i ämbaret och sänk det sakta djupare och djupare ner i vattnet. Hög och sänk ämbaret med snöret så du hittar rätt djup då ämbaret inte längre kan urskiljas. Vid exakt det djup när ämbaret försvinner helt och hållet ska du lägga märke till den punkt på snöret där vattenytan ligger. Lyft upp ämbaret och mät avståndet från punkten till ämbarets kant. Då får du avståndet från vattenytan till det största djup på vilket det vita ämbaret är synligt, det vill säga vattnets siktdjup.

Ett siktdjup på ca en meter är ganska bra och betyder att vattnet inte innehåller stora mängder alger eller andra partiklar. Är siktdjupet över en meter eller till och med ända ner till sjöns botten är vattenkvaliteten utmärkt.

Ett siktdjup på mindre än halv meter tyder på att det finns rikligt med små partiklar i vattnet som gör vattnet grumligt. I en och samma sjö kan vattnets grumlighet variera kraftigt beroende på att vattnet innehåller olika mängder partiklar under olika årstider.

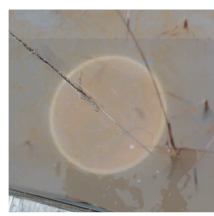

Experiment: Vad berättar vattnets färg?

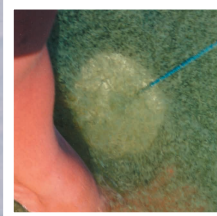
Med din hemgjorda och förträffliga siktdjupsmätare får du reda på om det finns mikroskopiska partiklar i vattnet som gör vattnet grumligt. Men du kan ännu forska vidare och ta reda på vilka partiklar det är frågan om. Gör så här:

Sänk ner siktdjupsmätaren i vattnet och försök avgöra vilken färg vattnet har. Det kan vara svårt att bestämma sig för en viss färg men om man tittar mot den vita plasten på olika djup brukar det gå. *

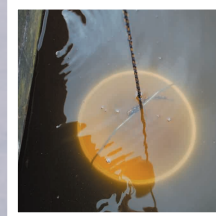
I en och samma sjö kan vattnets färg variera kraftigt beroende på att vattnet färgas av olika slags partiklar under olika årstider. Observera att sjöars vatten aldrig är blått. Att vattnet ser blått ut ibland beror på att det är himlen som speglar sig i det.

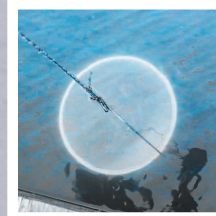
Brungrått: Vattnet färgas av lera och jordpartiklar från omgivande marker och åkrar.

Grönt: Vattnet innehåller massor av mikroskopiska alger. En algblooming är på gång i sjön.

Brunt – gulbrunt: Vattnet har fått sin färg när det runnit genom torv och mossor i omgivande kärr innan det kommit till sjön.

Klart: Vattnet innehåller så lite partiklar och plankton att det inte har någon färg. Sjöns vatten är rent.

* OM VATTNET ÄR KRAFTIGT FÄRGAT KAN DET VARA BÄTTRE ATT HELT ENKELT Fylla ÄMBARET MED VATTEN OCH SEN Kolla vilken färg VATTNET I ÄMBARET HAR

Vad hittade du i Valkjärvi?

skriv rätt nummer i cirkelarna efter namnen

Vattenlöpare

Brakved

Kärrviol

Spretig sötvattenssvamp

Klibbal

Topplösa

Grodrom eller grodyngel

Troll- eller flicksländor

Starrar

Drickande fjärilar

Kråklöver

Frossört

Djurplankton

Spår av näckrosbaggen
på blad av gul näckros

Djur som äter djur

13

7

6

2

Djur som äter växter

4

9

10

8

12

1

14

Växter